

Universitätsbibliothek Paderborn

Cvrsvs Theologici ...

Ea Brevitate Conscriptus, Qvam Tot Tantarvmqve Rervm Amplitudo Et
Varietas Patitvr ...

Quas Prima Pars Et Prima Secundæ Divi Thomæ Complectvntvr -
Qvæstiones Insvper Ad Mores & praxim spectantes, quæ peculiarem cum
Scholasticis habent connexionem, declarantur

Carleton, Thomas Compton

Leodii, 1659

Sect. II. Vtrùm actus voluntatis bonitatem aut malitiam sumat à
circumstantiis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13718

dentia circumstant, & quasi vestiunt, sicut albedo, frigus & alia huiusmodi circumstant corpus, quod non constitunt.

III. *Singularium circumstantiarum natura declaratur.* Quis, personam denotat, vel agentem, vel patientem, quoad accidentalia scilicet, ut sacra sit an profana &c. Quid effectum significat quoad quantitatem, & alia huiusmodi, ut si furtum fuerit in magna vel parva quantitate. Vbi, locum innuit, ut facer fuerit necne. Quibus auxiliis, media & instrumenta significat, quibus rem illam quis executus est. Cur, finem denotat. Quomodo, agendi modum insinuat, ut num casu an sponte, maiore vel minore libertate, & alia huiusmodi. Quando, tempus designat, ut utrum die festo, item an per breve vel longum tempus duraverit actio, &c.

IV. *Prædictae circumstantiae variis accipiuntur.* Hic tamen notandum circumstantias hæc aliter & aliter à diversis accipi. Aristoteles namque eas sumpsit, non ut circumstantias accidentales, & quaedam adjuncta, sed ut substantiam actionum humanarum, cuius indicium est, quod ex earum ignoratione aiebat actionem reddi involuntariam. Imò prout eas hodie Theologi usurpant cum S. Thoma 1. 2. q. 7. art. 3. nonnullæ ex iis, licet sint planè accidentales actui ipsi, possunt tamen alicui alteri esse essentialia, seu de illius substantiâ: sic quòd calix sit facer, est furto accidentale, sacrilegio tamen est essentialia, utpote essentialiter illud constituens.

V. *Debent esse circumstantiae morales, & supponere actum moraliter elicium.* Ad hoc verò ut sint circumstantiæ, non sufficit, quod eadem actio naturaliter seu materialiter sine iis elici potuisset, sed ut sint circumstantiæ morales, supponere debent actum non quomodocumque, sed moraliter elicium, alioquin non erunt circumstantiæ, sed de substantiâ actus moralis, cum sine iis, licet actus esset, non tamen esset moralis. Sic exempli gratiâ novit aliquis solere se in ebrietate committere homicidium, & tamen vult se inebriare, circumstantia illa homicidii secuti est merè circumstantia respectu ebrietatis, cum non minus se inebriaret is, licet non occurreret ei circumstantia homicidii: unde hæc circumstantia non est de substantiâ actus se inebriandi, sed merum accidens, etiam prout inebriatio est actus moralis.

VI. *Alius modus declarandi quæ ratione sint circumstantia.* Dici tamen secundò possit, ideo esse circumstantias, quia licet una aliqua ex iis ablatâ non maneret idem numero actus moralis qui nunc est, esset tamen alius numero distinctus, quod sufficit ut illa circumstantia non censetur de essentiâ seu substantiâ actus Metaphysicè sumptâ, sed solum Physicè & sicut individuatio non censetur esse de essentiâ hominis. Quod fortè clariùs explicatur dicendo esse de essentiâ actus Physicè, non moraliter. Ex his verò circumstantiis quædam tenent se ex parte actus, ut intentio, libertas, &c. alia ex parte objecti, ut rem esse sacram: quod accuratè notandum pro sequentibus.

Circumstantia ex parte actus & objecti.

SECTIO SECUNDA.

Verum actus voluntatis bonitatem aut malitiam sumat à circumstantiis.

I. *Actus bonitatem & malitiam sumit à circumstantiis.* DICENDUM, actum voluntatis internum elicium bonitatem & malitiam desumere non ex objecto tantum, sed etiam à circumstantiis: ita Vasquez d. 57. cap. 2. Coninck disp. 3. de actibus dub. 14. Salas & alii. Et de malitiâ quidem faciliè probatur conclusio: si enim res sit facta, quæ

R. P. Comptoni Theol. Scholast. Tom. 1.

furto aufertur, non est merum furtum, sed sacrilegium: idem est de loco sacro & similibus.

De bonitate major est difficultas: probatur tamen, & (ut omittam actum imperantem qui aliquid bonitatis refundit in imperatum ut vidimus) libertas est circumstantia tenens se ex parte actus, quæ tamen, ut supra ostensum est, mutari potest manente eodem naturaliter actu. Idem est de dignitate personæ quæ valorem refundit in actum, eumque reddit moraliter meliorem.

Quares quo pacto circumstantiæ dent novam speciem bonitatis & malitiæ? Quæstio procedit de specie morali non Physicâ, multæ enim actiones Physicè diversæ specie; non differunt specie morali, ut occidere hominem gladio vel sclopeto, divinare per aquam, vel ignem, & alia huiusmodi, quæ nihilominus moraliter, seu in ordine ad æstimationem prudentis viri censentur ejusdem rationis. E contra occidere Clericum & Laicum, comedere carnes feriâ quintâ & sextâ, accedere ad propriam vel alienam, sunt actiones ejusdem planè speciei Physicæ, & tamen sunt diversæ speciei morales. De hac ergo bonitate & malitiâ præfens procedit quæstio.

Quando itaque circumstantia variet speciem actus, vel novam addat, non potest generalis regula assignari. Universim verò dici potest id tunc contingere quando circumstantia illa superaddita facit ut actus sit contra aliquam aliam virtutem, ut ablatio rei sacræ extrahit actionem illam extra naturam rationem furti, & facit sacrilegium, seu contra reverentiam Ecclesiæ & rebus factis debitam. Idem etiam contingit quando intra eandem speciem latè sumptam notabiliter facit actum differre in ordine ad difformitatem cum rectâ ratione: hoc pacto injustitia in famâ, vitâ, & bonis diversum constituit specie peccatum injustitiæ: & sic de aliis.

Actus verò, qui ratione alicujus circumstantiæ, quæcumque demum illa fuerit, transfret de veniali peccato in mortale, esto sit ejusdem speciei Physicæ, est tamen diversæ speciei moraliter, nam in ordine ad iudicium hominis prudentis, actus ille censetur moraliter specie diversus ab alio, vel etiam à seipso, ut in aliis circumstantiis, quia reddit hominem simpliciter dignum odio Dei, & penâ æternâ, privat gratiâ, & alia huiusmodi, cum antea nihil horum præstaret. Unde non circumstantiæ solum loci, personæ, temporis, & alia similes variant speciem moralem actus humani, sed etiam multum & parum, seu magna & parva quantitas variant hoc sensu speciem actus: sic peccant homines subinde etiam graviter quòd nimium edant & bibant, cum tamen moderatus usus cibi & potus nullum omnino sit peccatum, & aliquis in his excessus sit peccatum tantum veniale, qui excessus licet intemperantiæ essentialis, actui tamen illi morali secundum se spectato est circumstantia, ut dictum est Sectione præcedente, numero quarto.

Dices circumstantiam novam adjectam non addere novam speciem, nec enim illam addit Physicè, cum sit idem actus Physicè qui antea, nec moraliter; ad hoc enim ut sit nova species moraliter, esto hic & nunc cum alterâ specie identificetur, debet tamen aliquando posse ab eâ reperiri separata, & apta per se ad reddendum actum malum; sed hoc frequenter non contingit; adulterium enim reddit novam speciem à fornicatione ex circumstantiâ conjugis alienæ, & tamen nunquam reperiri potest adulterium solum sine fornicatione: idem

II. *Libertas, & dignitas personæ bonitatem refundunt in actum.*

III. *Actiones varia quæ Physicè differunt specie, sunt ejusdem speciei moraliter.*

IV. *Diva regula ad dignoscendum quando circumstantia mutant speciem actus, aut novam speciem addat.*

V. *Circumstantia quæ actum de veniali peccato transfert in mortale, variat speciem moralem.*

Sola major quantitas mutat interdum speciem actus.

VI. *Peculiaris difficultas quo pacto circumstantia mutata possit speciem addere.*

est de sacrilegio seu ablatione rei sacræ, quæ nunquam reperiri potest sine furto.

VII. Respondetur nihilominus posse circumstantiam addere novam speciem, imò aliquando realiter distinctam ab alterâ, ut in exemplis proximè positis ostendi potest; quando enim quis aufert rem, sciens eam esse sacram, ita ut voluntas non feratur in illam circumstantiam, tunc inquam, furtum & sacrilegium dici possunt distinguî realiter saltem tanquam includens ab incluso, furtum enim præcisè dicit ablationem illius rei, sacrilegium verò ulterius addit circumstantiam rei sacræ, sicque & furtum includit, & aliquid ei superaddit.

VIII. Ubi verò sunt idem omnino actus, ut quando quis intendit accedere ad alienam, in hoc, inquam casu ut circumstantia conjugis alienæ addat novam speciem non requiritur vel seperabilitas vel distinctio, sed sufficit quod ratione distinguatur, & quod saltem per invincibilem ignorantiam una malitia distingui possit ab aliâ, ut si quis invincibiliter existimaret fornicationem simplicem non esse peccatum, adhuc tamen in casu prædicto committeret peccatum adulterii, ergo hoc saltem modo sunt hæc species separabiles.

Ad mutandam speciem sufficit quod una malitia per invincibilem ignorantiam separari possit ab aliâ.

SECTIO TERTIA.

Argumentorum quorundam solutione ostenditur quomodo circumstantiæ bonitatem aut malitiam refundant in actus.

I. **O**BJICES primò, Sanctum Thomam hic, q. 7. art. 2. affirmare, illa quæ respectu actus externi sunt circumstantiæ, respectu interni esse objectum, ergo juxta S. Thomam actus internus, non à circumstantiis, sed à solo objecto defumit bonitatem & malitiam. Respondetur probabile esse Sanctum Thomam loco citato solum loqui de bonitate actus, non de malitiâ, circumstantiæ autem loci, temporis & similes, de quibus agit ibi Sanctus Doctor non refundunt bonitatem in actum, nisi per modum objecti, seu nisi ut rationes motivæ. Quòd si quis contendat Sanctum Thomam indiscriminatim loqui tam de actu malo quàm de bono, dici potest velle eum has circumstantias, ut refundant bonitatem aut malitiam in actum, debere esse vel formaliter & directè volitas, ut in actu bono, vel interpretativè ut in malo, tunc autem interpretativè censetur aliquid volitum ut supra diximus, quando est præceptum vel obligatio illud non faciendi, & tamen facit advertens circumstantiam illam sub qua prohibetur actio, licet illam non intendat.

II. Objicies secundò: ad hoc ut circumstantia auget bonitatem, non requiritur ut voluntas in eam expressè feratur, sed sufficit quod materialiter & indirectè sit volita, sicut fatentur omnes de actu malo respectu malitiæ: antecedens probatur, si quis enim alteri caput aperiat in foro, vel loco alio publico, & in magnâ hominum frequentia, ubi videt fore ut major illi ex actione illâ honor redundet, majorem meretur ab illo gratitudinem. Sic etiam si quis sciat ex suo studio multos ad Deum conversum iri, & accingat se ad studendum ex obedientiâ, actus studendi ob hanc circumstantiam prævisam plus habebit honestatis, quàm non visâ illâ circumstantiâ habuisset, ergo bo-

Obj. Ad hoc ut circumstantia refundat bonitatem in actum sufficit quod sit materialiter volita, sicut contingit in malitiâ.

nitas indirectè tantum volita refunditur in actum.

Respondetur negando primum antecedens: sicut enim se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis: unde, ut supra ostendimus, cum ad hoc ut actus simpliciter objecti boni honestatem in se transfusa habeat, in objectum illud ferri debeat quâ taliter bonum; ita ut similiter augetur honestas actus ex objecto, vel circumstantiâ, debet ea esse peculiariter volita; nec enim actus ejus habet majorem honestatem qui sanitatis causâ cibum relinquit, etiamsi ille postea detur pauperi, & hoc ipse prævideat, nisi eâ intentione cibum relinquat ut detur pauperi.

Ad ea ergo quæ in argumento afferbantur dico, si quis se ad studia illo modo applicans, aut caput alteri in publico aperiens, in primo casu aliud motivum non habeat, quàm obedientiæ, actus non habebit nisi honestatem obedientiæ. In secundò etiam casu si non totum illum honorem alteri quis intendat, qui ipsi in his circumstantiis ex actione ejus resultat, actus non est honestior formaliter, quàm si privatim caput eadem aperiret. Existimo tamen vix unquam contingere, ut actus in hujusmodi circumstantiis, & cum illarum prævisione elicitus, non majorem inde acquirat honestatem; raro enim contingit, ut quis videns utramque illam honestatem vel utilitatem in studio, obedientiæ scilicet & majoris honoris Dei, non illud propter utrumque motivum velit, nec ut caput Petro in loco publico aperiat, videns tantum ei honorem inde infallibiliter proveniturum, quin honorem illum intendat, sicque actus in his circumstantiis majorem ut plurimum habebit honestatem.

Urgebis: una ex circumstantiis supra positis erat circumstantia personæ, sed hæc ut majorem in actum bonum honestatem refundat, non debet esse volita, operationes enim Christi erant perfectissimæ, licet circumstantia personæ infinita in eis non fuerit volita. Sed contra: hoc enim probaret has circumstantias, etiam non cognitæ augere similiter honestatem actus, cum nihilominus auctores contrariæ sententiæ ad augmentum honestatis requirant ut circumstantiæ cognoscantur.

Dico itaque, licet operationes Christi in casu circumstantiæ personæ ignoratæ, & consequenter non volitæ, æqualis forent dignitatis ac modo, non tamen habituras peculiarem illam honestatem, de qua hic loquimur, nempe moralem defumptam ab objecto, & circumstantiis sese ex parte objecti tenentibus: nec majorem in hoc genere haberent honestatem, quàm si fuissent cum eadem intentione elicitæ à puro homine, cum ut objectum nihil refundant in actum, utpote non omnino cognitæ. Utrum verò opera Christi si personæ suæ dignitatem non cognovisset, dici non debeant honestiora absolute actionibus puri hominis, quaestionem aliqui putant esse de nomine: quod dicimus est, circumstantias illas quæ se tenent ex parte objecti, & cognosci debere, & aliquo modo intendi ad hoc ut refundant majorem honestatem in actum, ut in variis exemplis videtur clarum: si quis namque det eleemosinam pauperi, ignorans esse parentem, vel etiam sciens, non tamen intendens illi dare quia est parens, actus majorem non habebit honestatem quàm si is parens non esset, nec in illâ largitione reperitur honestas pietatis, sed tantum charitatis erga proximum, ut supra diximus, & per se videtur manifestum.

III. Ostenditur ad hoc ut circumstantia refundat bonitatem in actum, debere eam peculiariter intendi.

IV. Studium est sola obedientiâ non debet nisi bonitatem obedientiæ.

Rarè contingit, ut actus cum prævisâ circumstantiâ elicitus, nisi bonitatem intendat.

V. Obj. circumstantia personæ, ut honestatem in actum refundat, non debet necessitè esse volita.

VI. Operatio Christi in casu circumstantiæ personæ non volita, est honestiora infanti.

Solum dicimus circumstantias, quæ se tenent ex parte objecti, debere cognosci.

Circum-